

การศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4
A Study of Guidelines for Developing Professional Learning Communities
to Enhance Teacher Competency in Learning Management in Schools under
Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 4

พร้อมบุญ รักษ์สุระ

Promptboon Ruksura

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 4

E-mail: Rattanapron255100@gmail.com

โทร. 0943565395

Received: 25 April 2026; Revised: 14 May 2026; Accepted: 27 September 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ (1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ (2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการดำเนินงาน PLC และสมรรถนะครู และ (3) ศึกษาแนวทางการพัฒนา PLC เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 4 การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสานตามรูปแบบลำดับขั้นเชิงอธิบาย กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 325 คน จาก 234 โรงเรียน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น ภูมิตามสัดส่วน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ จำนวน 15 คน คัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้บริหารศึกษานิเทศก์ และครูแกนนำ เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.92 และแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น แบบปรับปรุง (PNImodified) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) PLC ของโรงเรียนประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ รวม 20 ตัวบ่งชี้ และสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 6 ด้าน รวม 24 ตัวบ่งชี้ โดยทุกตัวบ่งชี้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC = 0.60–1.00) (2) ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ การสืบสอบร่วมกันอย่างเป็นระบบของ PLC และการสะท้อนผลและพัฒนาตนเองของครู (PNImodified = 0.67) และ (3) แนวทางการพัฒนา

PLC สรุปได้ 5 ประการ คือ การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมบนฐานข้อมูลจริง การจัดกระบวนการสืบสอบและสะท้อนผลอย่างเป็นระบบ การจัดวงเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและต่อเนื่อง การเสริมสร้างภาวะผู้นำและการสนับสนุนเชิงโครงสร้าง และการพัฒนาวัฒนธรรมความไว้วางใจทางวิชาชีพ

คำสำคัญ: ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, สมรรถนะครู, การจัดการเรียนรู้, ความต้องการจำเป็น, โรงเรียนประถมศึกษา

Abstract

This mixed-methods research employed a sequential explanatory design with three objectives: 1) to identify the components and indicators of Professional Learning Communities (PLC) and teacher competency in learning management; 2) to examine the current state, desired state, and priority needs of PLC implementation and teacher competency development; and 3) to formulate guidelines for developing PLC to enhance teacher competency in learning management in schools under Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 4. The quantitative sample consisted of 325 school administrators and teachers from 234 schools, selected through stratified random sampling using Krejcie and Morgan's (1970) criteria. The qualitative phase involved 15 key informants—school administrators, educational supervisors, and lead teachers (five each)—selected by purposive sampling. Research instruments comprised a questionnaire for current and desired states (reliability $\alpha = 0.92$) and a 15-item semi-structured interview. Quantitative data were analyzed using mean, standard deviation, and the modified Priority Needs Index (PNI_{modified}); qualitative data were analyzed through content analysis.

The findings indicated that: 1) PLC consisted of five components with 20 indicators, and teacher competency comprised six dimensions with 24 indicators; all indicators met content validity criteria (IOC = 0.60–1.00). 2) The most urgent priority needs were systematic collaborative inquiry in PLC and continuous reflection and self-development among teachers, both yielding PNI_{modified} = 0.67. 3) Five major development guidelines emerged: establishing shared vision from authentic data, organizing systematic inquiry and reflection, designing flexible and continuous learning circles, strengthening leadership and structural support, and fostering a culture of professional trust.

Keywords: Professional Learning Community, Teacher Competency, Learning Management, Priority Needs, Primary School

บทนำ

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาไทยจำเป็นต้องยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ทันต่อความคาดหวังทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 และนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต่างชี้ตรงกันว่า การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นกลไกสำคัญของการปฏิรูปคุณภาพการศึกษา เพราะครูเป็นผู้มีบทบาทโดยตรงในการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล การใช้สื่อและเทคโนโลยี และการประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ Hattie (2009) และ Darling-Hammond et al. (2017) ยืนยันตรงกันว่า สมรรถนะของครูมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคุณภาพการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การยกระดับคุณภาพการศึกษาในระดับโรงเรียนไม่อาจเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากปราศจากการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ที่เข้มแข็งและสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560; Hattie, 2009; Darling-Hammond et al., 2017)

อย่างไรก็ตาม แนวทางการพัฒนาครูที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไปยังคงเน้นการอบรมระยะสั้นหรือการพัฒนาแบบแยกส่วน ซึ่งมักเป็นการถ่ายทอดความรู้จากผู้เชี่ยวชาญสู่ครูในลักษณะครั้งคราว ขาดความต่อเนื่องและไม่เชื่อมโยงกับบริบทจริงของห้องเรียน ส่งผลให้ความรู้และทักษะที่ได้รับไม่สามารถแปลงไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติได้อย่างยั่งยืน วิโรจน์ สารรัตนะ (2556) ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาการศึกษาในยุคใหม่จำเป็นต้องปรับจากการพัฒนาแบบสั่งการหรือแยกส่วน ไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันในสถานการณ์ทำงานจริง ขณะที่รายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565) สะท้อนความจำเป็นของการพัฒนาครูให้สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนาการสอน และนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม จึงกล่าวได้ว่า ความท้าทายสำคัญมิได้อยู่ที่การจัดกิจกรรมพัฒนาครูให้มากขึ้นเท่านั้น หากแต่อยู่ที่การออกแบบระบบพัฒนาครูให้สอดคล้องกับสภาพจริงของโรงเรียนและเอื้อต่อการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2556; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

ด้วยเหตุนี้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) จึงได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในฐานะกลไกพัฒนาวิชาชีพครูที่เชื่อมโยงการเรียนรู้เข้ากับปัญหาและข้อมูลจริงของผู้เรียน แนวคิดของ Hord (1997) และ DuFour et al. (2016) ระบุว่า PLC ที่มีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วย วิสัยทัศน์ร่วม การเรียนรู้ร่วมกัน การสืบสอบจากข้อมูล ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม และวัฒนธรรมความไว้วางใจทางวิชาชีพ อันเป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้ครูเปลี่ยนจากการทำงานแบบต่างคนต่างทำ ไปสู่การทำงานเป็นทีมที่มีเป้าหมายร่วมกัน งานวิจัยทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทยยังยืนยันว่า PLC ที่มีคุณภาพสามารถ

ยกระดับการสอนของครู ส่งเสริมการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน และนำไปสู่ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนที่ดีขึ้น ได้ดีกว่าการพัฒนาแบบแยกส่วน โดยเฉพาะเมื่อการดำเนินงานตั้งอยู่บนข้อมูลผู้เรียนจริงและกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง (Vescio et al., 2008; DuFour et al., 2016; Stoll et al., 2006; ชนาธิป พรกุล, 2562)

สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 4 บริบทของพื้นที่สะท้อนความท้าทายดังกล่าวอย่างชัดเจน เนื่องจากมีโรงเรียนขนาดเล็กเป็นสัดส่วนจำนวนมาก ครูส่วนหนึ่งต้องรับผิดชอบการสอนหลายชั้นหรือข้ามกลุ่มสาระ ทำให้การดำเนินงาน PLC ตามรูปแบบดั้งเดิมทำได้ยากในทางปฏิบัติ ขณะเดียวกัน ผลการประเมินคุณภาพภายนอกและข้อมูลจากการนิเทศภายในยังสะท้อนประเด็นที่ต้องเร่งพัฒนาในด้านการจัดการเรียนรู้ของครู โดยเฉพาะการสะท้อนผลการสอน การใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของอัมพร พินะสา (2563) และวิไลวรรณ แสนขมภู (2564) ที่ชี้ว่าโรงเรียนขนาดเล็กในบริบทชนบทมักเผชิญข้อจำกัดด้านเวลา โครงสร้างงาน และวัฒนธรรมองค์กรในการขับเคลื่อน PLC การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ ความต้องการจำเป็น และแนวทางพัฒนา PLC ในบริบทจริงของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 4 เพื่อให้ได้ข้อเสนอเชิงพัฒนาที่สามารถนำไปออกแบบรูปแบบ PLC สำหรับโรงเรียนในสังกัดได้อย่างเหมาะสม เป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติงานจริง (อัมพร พินะสา, 2563; วิไลวรรณ แสนขมภู, 2564)

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้มีอะไรบ้าง
- 2) สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการดำเนินงาน PLC และสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัด สพป. นครราชสีมา เขต 4 เป็นอย่างไร
- 3) แนวทางการพัฒนา PLC เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัด สพป. นครราชสีมา เขต 4 ควรเป็นอย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ตามรูปแบบลำดับขั้นเชิงอธิบาย (Sequential Explanatory Design) โดยเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณก่อน แล้วจึงใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพอธิบายและขยายความผลที่พบในรายละเอียด (Creswell & Plano Clark, 2018)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนสังกัด สพป.นครราชสีมา เขต 4 จำนวน 2,106 คน จากโรงเรียน 234 แห่ง กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณจำนวน 325 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่ง

ชั้นภูมิโดยใช้โรงเรียนเป็นชั้นภูมิ แล้วสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละโรงเรียนตามเกณฑ์ของ Krejcie and Morgan (1970) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน ได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูแกนนำ กลุ่มละ 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ จำนวน 44 ข้อ ตามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุมองค์ประกอบ PLC 5 ด้าน 20 ตัวบ่งชี้ และสมรรถนะครู 6 ด้าน 24 ตัวบ่งชี้ ทุกข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60–1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 และ 2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 15 ประเด็น ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ (IOC = 0.67–1.00)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการโดยนำแบบสอบถามไปเก็บด้วยตนเองและผ่านระบบออนไลน์ ในช่วงเดือนมิถุนายน–สิงหาคม พ.ศ. 2567 ได้รับแบบสอบถามคืน 325 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในช่วงเดือนกันยายน–ตุลาคม พ.ศ. 2567 ใช้เวลาคนละประมาณ 45–60 นาที พร้อมบันทึกเสียงและจดบันทึกประกอบ

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{modified}$) ของว่องวานิช (2548) โดยคำนวณจากสูตร $PNI_{modified} = (I - D)/D$ เพื่อจัดลำดับความสำคัญของแต่ละด้าน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยการตรวจสอบสามเส้าและการตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ พบว่า PLC ของโรงเรียนในบริบทการวิจัยสามารถอธิบายได้ด้วย 5 องค์ประกอบ รวม 20 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ ค่านิยม และเป้าหมายร่วม ด้านการเรียนรู้ร่วมกันและความร่วมมือทางวิชาชีพ ด้านการสืบสอบ สะท้อนผล และใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนา ด้านภาวะผู้นำและการสนับสนุนเชิงโครงสร้าง และด้านวัฒนธรรมกัลยาณมิตรและความไว้วางใจทางวิชาชีพ สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 6 ด้าน รวม 24 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ด้านการวิเคราะห์หลักสูตรและผู้เรียน ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการใช้สื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และด้านการสะท้อนผลและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยตัวบ่งชี้ทุกข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60–1.00 แสดงว่ามีความเหมาะสมเชิงเนื้อหา

2. ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น พบว่า โดยรวมการดำเนินงาน PLC มีสภาพปัจจุบันอยู่ที่ค่าเฉลี่ย 3.36 สภาพที่พึงประสงค์ 4.96 คิดเป็นค่า $PNI_{modified}$ เท่ากับ 0.48 และสมรรถนะครูมีสภาพปัจจุบันเฉลี่ย 3.58 สภาพที่พึงประสงค์เฉลี่ย 4.96 ($PNI_{modified} = 0.39$) สะท้อนว่าช่องว่างการพัฒนาในมิติ PLC กว้าง

กว่ามิติสมรรถนะครู เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า การสืบสอบร่วมกันอย่างเป็นระบบและการสะท้อนผลและ
พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเป็นประเด็นที่มีความเร่งด่วนสูงสุด (PNImodified = 0.67) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ PNImodified จำแนกตามองค์ประกอบ

ลำดับ	องค์ประกอบ / สมรรถนะ	ด้าน	D	I	PNImodified
1	การสืบสอบร่วมกันอย่างเป็นระบบ	PLC	3.00	5.00	0.67
2	การสะท้อนผลและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	สมรรถนะ	3.00	5.00	0.67
3	การสะท้อนผลและปรับปรุงร่วมกัน	PLC	3.00	4.80	0.60
4	การใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้	สมรรถนะ	3.20	5.00	0.56
5	การแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกัน	PLC	3.30	5.00	0.52
6	สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้	PLC	3.50	5.00	0.43
7	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก	สมรรถนะ	3.50	4.80	0.37
8	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	สมรรถนะ	4.00	5.00	0.25
9	วิสัยทัศน์และพันธกิจร่วม	PLC	4.00	5.00	0.25
10	การวิเคราะห์หลักสูตรและออกแบบการสอน	สมรรถนะ	4.20	5.00	0.19
โดยรวม PLC			3.36	4.96	0.48
โดยรวมสมรรถนะครู			3.58	4.96	0.39

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนา PLC จากการสัมภาษณ์ถึงโครงสร้าง การตรวจสอบสามเส้า
ระหว่างกลุ่มผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และครูแกนนำ ได้ข้อเสนอเชิงพัฒนา 5 แนวทางหลัก ได้แก่

แนวทางที่ 1 การสร้างวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมจากข้อมูลจริง ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มเสนอให้ใช้ข้อมูล
ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน เช่น ผลการทดสอบระดับชาติ (NT, O-NET) และผลการประเมินในชั้นเรียน เป็นฐาน
ในการสร้างวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม การเริ่มต้นจากข้อมูลจริงทำให้ครูรับรู้ปัญหาเดียวกันและกำหนดทิศ
ทางการพัฒนาได้อย่างมีเหตุผลมากขึ้น

แนวทางที่ 2 การจัดกระบวนการสืบสอบและสะท้อนผลจากข้อมูลผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ครูควรได้รับ
การพัฒนาทักษะการตั้งคำถามเชิงสืบสอบจากข้อมูลผู้เรียน โดยใช้แบบบันทึกหลังสอน การจัดวงเรียนรู้ราย

สัปดาห์ และการวิเคราะห์ข้อสอบร่วมกันหลังการประเมินแต่ละครั้ง โดยมีศึกษานิเทศก์หรือครูแกนนำทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก

แนวทางที่ 3 การจัดวงเรียนรู้ร่วมกันที่ยืดหยุ่นและต่อเนื่อง รูปแบบของ PLC ควรมีความยืดหยุ่นตามขนาดโรงเรียนและภาระงานครู กิจกรรมที่เสนอ ได้แก่ การออกแบบแผนการสอนร่วมกันเป็นรายเดือน การจับคู่ครูเพื่อสังเกตชั้นเรียน และการดำเนิน PLC ในระดับเครือข่ายโรงเรียนสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีบุคลากรจำกัด

แนวทางที่ 4 การเสริมสร้างภาวะผู้นำและการสนับสนุนเชิงโครงสร้าง ความสำเร็จของ PLC ขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างสำคัญ แนวทางที่เสนอครอบคลุมการจัดเวลาเรียนรู้ร่วมในตารางสอน การปรับระบบนิเทศภายในจากการตรวจสอบไปสู่การโค้ชเชิงวิชาการ และการพัฒนาครูแกนนำให้ทำหน้าที่ผู้อำนวยความสะดวกในวง PLC เพื่อให้การดำเนินงานกลายเป็นส่วนหนึ่งของงานประจำ

แนวทางที่ 5 การพัฒนาวัฒนธรรมกัลยาณมิตรและความไว้วางใจทางวิชาชีพ บรรยากาศที่ปลอดภัยทางจิตวิทยา (Psychological Safety) เป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่แท้จริง แนวทางที่เสนอ ได้แก่ การกำหนดกติกาการเรียนรู้ร่วมกัน การใช้กิจกรรมสะท้อนประสบการณ์จากห้องเรียน และการจับคู่เพื่อนร่วมเรียนรู้ตามความสมัครใจ เพื่อค่อย ๆ สร้างความไว้วางใจระหว่างเพื่อนร่วมงาน

อภิปรายผล

1. ความต้องการจำเป็นด้านการสืบสอบและสะท้อนผลเป็นประเด็นเร่งด่วนที่สุด

ข้อค้นพบที่ระบุว่า การสืบสอบร่วมกันอย่างเป็นระบบและการสะท้อนผลเพื่อพัฒนาตนเองมีค่า PNImodified สูงสุด สะท้อนว่าโรงเรียนในบริบทการวิจัยยังต้องการกลไกที่ช่วยให้ครูนำข้อมูลผู้เรียนมาปรับการสอนอย่างเป็นรูปธรรม ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ DuFour et al. (2016) ซึ่งอธิบายว่าการสืบสอบจากข้อมูลเป็นหัวใจสำคัญของ PLC และสอดคล้องกับ Vescio et al. (2008) ที่ยืนยันว่า PLC ให้ผลต่อการเปลี่ยนแปลงการสอนได้มากเมื่อการสนทนาตั้งอยู่บนข้อมูลจริงของผู้เรียน ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานของชนาธิป พรกุล (2562) และวิไลวรรณ แสนชมพู (2564) ที่ชี้ว่าครูไทยจำนวนไม่น้อยยังขาดทักษะการสะท้อนผลการสอนอย่างมีระบบ จึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนด้านเครื่องมือ กระบวนการ และผู้อำนวยความสะดวก

2. ความสอดคล้องระหว่างข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ประเด็นที่มีค่า PNImodified สูงสุดจากแบบสอบถามเป็นประเด็นเดียวกับที่ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มระบุว่า เป็นปัญหาเร่งด่วนที่สุดในการสัมภาษณ์ ความสอดคล้องดังกล่าวช่วยยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบ และสะท้อนความเหมาะสมของการออกแบบวิจัยแบบผสมผสาน เพราะข้อมูลเชิงปริมาณทำหน้าที่ชี้ระดับความสำคัญของปัญหา ขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพช่วยอธิบายเงื่อนไข สาเหตุ และแนวทางพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทจริง ทำให้ข้อเสนอที่ได้มีน้ำหนักทั้งเชิงสถิติและเชิงปฏิบัติ

3. บริบทโรงเรียนขนาดเล็กต้องการแนวทาง PLC เฉพาะ

ผลการวิจัยที่เสนอให้จัด PLC ในระดับเครือข่ายโรงเรียนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กสอดคล้องกับแนวคิดของ Brodie and Borko (2016) และงานของอัมพร พินะสา (2563) ที่เสนอให้ใช้เครือข่ายโรงเรียนเป็นฐานของการพัฒนาวิชาชีพในบริบทที่มีข้อจำกัดด้านบุคลากร ดังนั้น การออกแบบ PLC สำหรับ สพป. นครราชสีมา เขต 4 จึงไม่ควรยึดโรงเรียนเดียวเป็นหน่วยดำเนินงานเพียงอย่างเดียว แต่ควรคำนึงถึงโครงสร้างเครือข่ายและการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ร่วมกัน

4. วัฒนธรรมความไว้วางใจเป็นเงื่อนไขที่ต้องสร้างก่อนกิจกรรม PLC อื่น ๆ

ผลการสัมภาษณ์สะท้อนว่าครูยังลังเลที่จะเปิดเผยปัญหาการสอนในวง PLC ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเงื่อนไขด้านวัฒนธรรมองค์กรมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากระบวนการทางวิชาการ แนวคิดบรรยากาศที่ปลอดภัยทางจิตวิทยาของ Edmondson (1999) อธิบายว่าความรู้สึกปลอดภัยในการแสดงความคิดเห็นโดยไม่กลัวการถูกตัดสินเป็นฐานสำคัญของการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร สอดคล้องกับ Stoll et al. (2006) ที่ระบุว่าความไว้วางใจเป็นองค์ประกอบหลักของ PLC ที่มีประสิทธิผล ด้วยเหตุนี้ การพัฒนา PLC ในโรงเรียนจึงควรเริ่มต้นจากการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน และทำให้ครูมั่นใจว่าการสะท้อนปัญหาการสอนไม่ถูกนำไปใช้เพื่อการประเมินเชิงลงโทษ

สรุป

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ความต้องการจำเป็นด้านการสืบสอบเชิงข้อมูลและการสะท้อนผลการปฏิบัติ เป็นประเด็นเร่งด่วนสูงสุด โดยมีค่า PNI modified สูงที่สุด ซึ่งชี้ให้เห็นช่องว่างเชิงระบบของสถานศึกษาในการใช้ข้อมูลผู้เรียนเพื่อขับเคลื่อนการปรับปรุงการสอนอย่างเป็นรูปธรรม ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดของ DuFour et al. และ Vescio et al. ที่เน้นบทบาทของการใช้ข้อมูลจริงในกระบวนการ PLC ตลอดจนงานวิจัยในบริบทไทยที่ชี้ถึงข้อจำกัดด้านทักษะการสะท้อนผลของครู นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบ ความสอดคล้องเชิงยืนยันระหว่างข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยประเด็นที่มีลำดับความสำคัญสูงสุดจากการวิเคราะห์เชิงสถิติปรากฏสอดคล้องกับข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์ทุกกลุ่มตัวอย่าง สะท้อนถึงความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของผลการวิจัย และตอกย้ำประสิทธิภาพของการออกแบบการวิจัยแบบผสมผสานในการอธิบายทั้ง “ระดับความสำคัญ” และ “เงื่อนไขเชิงบริบท” อย่างรอบด้าน ในเชิงบริบทเชิงพื้นที่ ผลการวิจัยชี้ว่า โรงเรียนขนาดเล็กจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบ PLC เชิงเครือข่าย มากกว่าการดำเนินการในระดับโรงเรียนเดียว เนื่องจากข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคลและความเชี่ยวชาญ การออกแบบระบบ PLC จึงควรบูรณาการโครงสร้างเครือข่ายและการใช้เทคโนโลยีเพื่อขยายโอกาสในการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ประการสุดท้าย วัฒนธรรมความไว้วางใจและความปลอดภัยทางจิตวิทยา ถูกระบุว่าเป็นเงื่อนไขพื้นฐานเชิงวิพากษ์ของความสำเร็จในการดำเนิน PLC โดยครูยังมีความลังเลในการเปิดเผยปัญหาการสอน ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดด้านวัฒนธรรมองค์กร ดังนั้น การพัฒนา PLC ที่มีประสิทธิผลจำเป็นต้องเริ่มจากการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยปราศจากความกลัวต่อการถูกประเมินเชิงลงโทษ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า

การยกระดับสมรรถนะครูผ่าน PLC จำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กันทั้งในมิติของ กระบวนการเชิงวิชาการ (data-informed inquiry and reflection) และ เงื่อนไขเชิงระบบและวัฒนธรรมองค์กร (trust and psychological safety) เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติการสอนอย่างยั่งยืนและมีนัยสำคัญเชิงคุณภาพ

ข้อเสนอแนะ

1) ควรนำแนวทางทั้ง 5 ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปพัฒนาเป็นรูปแบบ PLC ที่มีโครงสร้างชัดเจน พร้อม ชุดเครื่องมือสนับสนุน และทดลองใช้ในโรงเรียนนำร่อง เพื่อประเมินประสิทธิผลทั้งต่อการพัฒนาครูและต่อ คุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนในบริบทจริง

2) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของ PLC ในโรงเรียนขนาดเล็กชนบทด้วยการวิจัยเชิง คุณภาพระยะยาว เพื่อติดตามพัฒนาการของวัฒนธรรมองค์กรและพฤติกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของครูในระยะ 2-3 ปีการศึกษา

3) ควรพัฒนาและทดสอบแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับการดำเนิน PLC ในระดับเครือข่ายโรงเรียน เพื่อ รองรับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กที่กระจายอยู่ในพื้นที่ชนบท และลดข้อจำกัดด้านเวลา ระยะทาง และการ เข้าถึงแหล่งเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- ชนาธิป พรกุล. (2562). ผลของโปรแกรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพต่อสมรรถนะครูด้านการวัดผลและ ประเมินผลการเรียนรู้. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 21(4), 45-60.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา: กรณีทัศน์ต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ.
- วิไลวรรณ แสนชมภู. (2564). การพัฒนารูปแบบ PLC เพื่อส่งเสริมการสะท้อนผลการสอนของครูโรงเรียน ประถมศึกษา. วารสารวิจัยทางการศึกษา. 15(2), 120-138.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2548). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2561). คู่มือการดำเนินงานชุมชนแห่งการเรียนรู้ทาง วิชาชีพ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). แนวทางการดำเนินงาน PLC ในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). รายงานผลการดำเนินงานพัฒนาครูและบุคลากร การศึกษาประจำปี 2565. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2562). มาตรฐานสมรรถนะวิชาชีพครู พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน เลขาธิการคุรุสภา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพมหานคร:
พริกหวานกราฟฟิค.

อัมพร พินะสา. (2563). การบริหารสถานศึกษาตามแนวทาง PLC เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน
ขนาดเล็ก. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 14(3), 89–104.

Brodie, K., & Borko, H. (2016). Professional learning communities in South African schools and
teacher education programmes. HSRC Press.

Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). Designing and conducting mixed methods research
(3rd ed.). SAGE Publications.

Danielson, C. (2013). The framework for teaching evaluation instrument (2013 ed.). The
Danielson Group.

Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). Effective teacher professional
development. Learning Policy Institute.

DuFour, R., DuFour, R., Eaker, R., Many, T. W., & Mattos, M. (2016). Learning by doing: A
handbook for Professional Learning Communities at Work (3rd ed.). Solution Tree
Press.

Edmondson, A. (1999). “Psychological safety and learning behavior in work teams.”
Administrative Science Quarterly. 44(2), 350–383.

Hattie, J. (2009). Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to
achievement. Routledge.

Hord, S. M. (1997). Professional learning communities: Communities of continuous inquiry
and improvement. Southwest Educational Development Laboratory.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). “Determining sample size for research activities.”
Educational and Psychological Measurement. 30(3), 607–610.

Lomos, C., Hofman, R. H., & Bosker, R. J. (2011). “Professional communities and student
achievement: A meta-analysis.” School Effectiveness and School Improvement.
22(2), 121–148.

Stoll, L., Bolam, R., McMahon, A., Wallace, M., & Thomas, S. (2006). “Professional learning
communities: A review of the literature.” Journal of Educational Change. 7(4), 221–
258.

Vescio, V., Ross, D., & Adams, A. (2008). “A review of research on the impact of professional
learning communities on teaching practice and student learning.” Teaching and
Teacher Education. 24(1), 80–91.